Sociale probleemsituaties:
Taxonomy of Problematic Social Situations (TOPS)

Onderzoek naar de sociale informatieverwerking van jongeren met gedragsproblemen laat zien dat zij in de regel sociale probleemsituaties (zoals bijvoorbeeld voordringen in een rij, een spelletje spelen waarbij ze dreigen te verliezen, of een correctie door een autoriteit) als bedreigend ervaren en daarop met agressie reageren. Om dit probleem in kaart te brengen heeft Hogeschool Leiden een vragenlijst ontwikkeld (TOPS-A) die agressieve reacties op sociale probleemsituaties meet.

Achtergrond sociale probleemsituaties

Een groot deel van de jongeren die in de jeugdzorg behandeld wordt (zowel met als zonder een LVB) wordt gekenmerkt door een vijandige sociale informatieverwerking (Brand & Van der Hurk, 2008). Hierdoor zijn ze vaak niet in staat zijn om adequaat op sociale probleemsituaties te reageren.

Het is echter niet zo dat deze jongeren in alle sociale situaties onaangepast gedrag vertonen. Onderzoek naar sociale interacties bij kinderen met gedragsstoornissen laat zien dat bepaalde sociale situaties, onafhankelijk van het al dan niet hebben van gedragsproblemen, problematisch zijn voor kinderen (Matthys et al., 2001; Goldfried & D'Zurilla, 1969). Dat betekent ook dat niet alle sociale situaties problematisch zijn voor kinderen. Er is geen reden om aan te nemen dat dit bij jongeren anders zou zijn. Daarom is het wenselijk om situaties te kunnen onderscheiden die problematisch zijn voor jongeren, in dit geval jongeren die in de jeugdzorg behandeld worden.

Benadering van probleemgedrag

Onderzoek van Matthys en collega's (2001) naar de genoemde sociale probleemsituaties toont het belang aan van een analytische en situatiegerichte benadering van probleemgedrag. Wanneer de gevonden resultaten worden gebruikt voor nader onderzoek naar soortgelijke sociale situaties in een behandelsetting is het belangrijk om de daar geboden specifieke sociale context in acht te nemen.

Omdat de jongeren vaak in groepsverband behandeld worden, is het heel waarschijnlijk dat ze dagelijks met sociale probleemsituaties te maken hebben. Jongeren kunnen bijvoorbeeld in het nadeel komen doordat hun leeftijdsgenoten geen LVB hebben en ze ook niet weten om te gaan met de beperkingen van het leven met een licht verstandelijke beperking.

Daarnaast is er vaak sprake van een sterke onderlinge competitie tussen de jongeren. Jongeren met een LVB moeten daarom leren omgaan met sociale nadeelsituaties. Ook in de samenleving zullen ze moeten omgaan met hun beperking en leren dat ze rekening moeten houden met elkaar en elkaar moeten helpen en steunen wanneer de situatie daar om vraagt. Daarnaast zullen ze moeten leren omgaan met de autoriteit van anderen en de regels die gelden in onze samenleving.

Het is voor het professionele handelen in de jeugdzorgpraktijk belangrijk om inzicht te krijgen in de diverse te onderscheiden aspecten van het sociaal functioneren van jongeren in de context van de jeugdzorg.

Referenties

- Brand, E. F. J. M., & Van den Hurk, A. A. (2008). *10 jaargangen PIJ-ers: Kenmerken en Veranderingen.* Dienst Justitiële Inrichtingen.
- Goldfried, M. R., & D'Zurilla, T. J. (1969*). A behavioral-analytic model for assessing competence.* In C. Spielberger (Ed.), Current topics and community psychology, 1, (pp. 151-196). New York, NY: Academic Press.
- Matthys, W., Cuperus, J. M., Maassen, G. H., & Van Engeland, H. (2001). The assessment of the situational specificity of children's problem behaviour in peer–peer context. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 42,* 413-420.